

Interlingvistikaj Kajeroj

Notes, Reports And Discussions

Jan 05 2012

L'italiano e l'Europa

Angelo Rescaglio

Tradukis Roberto Tresoldi

Essenziale è stato il volume *Mia lingua italiana* di Gian Luigi Beccaria (Beccaria, 2011), appena uscito, per valorizzare e, insieme, comprendere i 150 anni dell'unità nazionale, con un messaggio di fondo:

Per prima è venuta la lingua. Non c'era ancora la nazione, ma da secoli esisteva un'unità linguistica-letteraria nazionale. 'Ex linguis gentes, non ex gentibus linguae exortae sunt', scriveva Isidoro di Siviglia: sono le lingue che fanno i popoli, non i popoli già costituiti che fanno le lingue. Gli ambiti in cui si sono realizzati valori in grado di unire più di ogni cosa l'Italia e tali da costituire la linea maestra di un'aspirazione unitaria non sono stati tanto principi oggettivi o materiali, l'etnia, l'economia, il mercato, il territorio, una comunità di costumi, la politica ideale dell'uguaglianza e della democrazia o altro ancora. La coscienza e la volontà di un'unione si sono basate soprattutto su un valore culturale (la lingua della letteratura, la sua validità e la sua tenuta) che ha prefigurato sin dalle Origini un'unità immaginata e inseguita come un desiderio[...]. Non è stata dunque una nazione a produrre una letteratu-

En la kompreno kaj valorigo de 150 jaroj da Itala Unuiĝo ludis esencan rolon la verko *Mia lingua italiana* (*Mia itala lingvo*) fare de Gian Luigi Beccaria (Beccaria, 2011), ĵus eldonita. En ĝi troviĝas fundamenta mesaĝo:

Unue aperis la lingvo. Tiam ankoraŭ ne ekzistis aparta nacio, sed ekde jarcentoj jam ekzistis nacia unueco lingva kaj literatura. 'Ex linguis gentes, non ex gentibus linguae exortae sunt' skribis Isidoro el Seviljo: estas la lingvoj, kiuj estigas la popolojn kaj ne la popoloj, kiuj estigas la lingvojn. La kadro en kiu realiĝis la valoroj, kiuj pli multe kapablis unuigi Italion, kaj kiu konsistigis la ĉefan fadenon de aspiro al unueco, ne estis kadro konkreta aŭ materia, kiel, ekzemple, etno, ekonomio, merkato, teritorio, komuneco de kutimoj, ideala politiko akcelanta egalecon kaj demokration ktp. La konscio pri - kaj la volo de - unuiĝo baziĝis ĉefe sur kultura valoro (la literatura lingvo, ĝiaj valideco kaj rezistado), kiu antaŭfiguris ekde siaj originoj imaginitan unuecon, kiun oni postkuris kiel deziron[...]. Ne estis do iu aparta nacio, kiu estigis literaturon, sed literaturo, kiu antaŭfiguris la projekton de tiu nacio[...]. La

ra, ma una letteratura a prefigurare il progetto di una nazione[...]. Era toccato a un poeta, Dante, segnare la data d'inizio di quest'unità ideale: nel 'De vulgari eloquentia' egli già vede l'Italia come lo spazio geografico su cui una lingua letteraria ha da diffondersi.

Denso di significati è pure il riferimento al poeta Mario Luzi, il quale, ripensando alla nostra storia come percorso volitivo e non politico ('O Italia, ininterrotto agone / ininterrotta pena': 'Via da Avignone, Viaggio terrestre e celeste di Simone Martini'), parla de

l'antico sogno di un paese da costruire, di un'Italia perennemente da fare, illimitatamente futura. Inventata dalla appassionata genialità dei poeti e dei filosofi e tramutata in disegno politico condiviso e contrastato dagli uomini di governo, l'Italia non è mai stata un paese che riposasse sulle proprie ragioni acquisite, ma è stata sempre vera e indubitabile nella tensione verso un sé da raggiungere (Discorso del Tricolore, Reggio Emilia, 7 gennaio 1997 (Beccaria, 2011, pp.5-6)).

Così, continua Beccaria:

La nostra storia è singolare. È storia di una lingua che partendo da Firenze conquista una nazione grazie alla letteratura. Pensiamo per converso alla storia della lingua spagnola, una sorta di rovescio della nostra: da una parte abbiamo la lingua italiana che nasce subito grande e illustre (già tutta armata, come Atena dalla testa di Giove aveva detto Alfieri), lingua che sulla base di quei giganti primi, Dante, Petrarca, Boccaccio, durante l'umanesimo e il rinascimento conquista la penisola e conquista poi l'Europa ma senza le armi; dall'altra la spagnola, la lingua imperiale... che gli eserciti estendono geograficamente per il mondo ma che, storicamente, si sente priva di antica nobiltà letteraria, e quindi lingua che entra subito in atteggiamento competitivo nei riguardi dell'italiano, del quale avverte e patisce il prestigio letterario e culturale ('non per forza, non

komenco de tia ideala unueco estis priskribita unue fare de poeto, Dante: en la verko *De vulgari eloquentia* (*Pri la popola parolmaniero*), li jam antaŭvidas Italion kiel spacon geografian, kie la literatura lingvo devas disvastiĝi.

Tre signifoplena estas ankaŭ la referenco al poeto Mario Luzi, kiu, denove pripensante pri nia historio kiel itinero de la volo kaj de la politiko ('Ho Italio, senhalta batalo / senhalta sufero': 'For de Avinjono, Tera kaj ĉiela vojaĝo de Simone Martini'), verkas pri

la antikva revo pri konstruota lando, pri iuspeca Italio kiun oni devas konstante konstrui kaj kiu ekzistas - kaj daŭre ekzistos - nur en la plej fora estonteco. Italio, lando inventita fare de pasioplenaj kaj geniaj poetoj kaj filozofoj, kaj transformita en politikan projekton, pri kiu samopiniis aŭ kontrastis registaraj membroj, neniam estis lando, kiu ripozas sur siaj akiritaj rajtoj. Ĝin ĉiam karakterizis vera kaj senduba certeco pri la akcelo de propra identeco (Prelego pri la trikolora flago, Reggio Emilia, la sepan de Januaro 1997 (Beccaria, 2011, pp.5-6)).

Kaj plue:

Nia historio estas aparta; temas pri historio de lingvo, kiu eliras el Florenco kaj kiu konkeras tutan nacion pere de literaturo. Oni konsideru, male, la historion de la hispana lingvo, iaspeca renversaĵo de nia lingvo: unuflanke, jen la itala lingvo, kiu tuj naskiĝas valora kaj altnivela ('jam plenkompente armita, kiel Ateno el la kapo de Jupitero' skribis Alfieri), lingvo, kiu surbaze de tiel famkonataj unuaj gigantoj, Dante, Petrarca, Boccaccio, en la periodo de humanismo kaj renesanco konkeras la duoninsulon kaj poste Eŭropon - kvankam sen armiloj; aliflanke, la hispana lingvo, la lingvo imperia...kiun la armeoj disvastigas geografie tra la mondo sed kiu, historie, konscias pri manko de antikva literatura nobleco, kaj do lingvo, kiu tuj konkurencas kun la itala lingvo, kies literaturan kaj kulturan prestiĝon ĝi suferas perceptas ('ne per forto, ne per armilo, ne tial, ke

per arme, non per essere altri obbligati a saperla, ma solamente per la bellezza e leggiadria sua è da forestiere genti amata, imparata, onorata in tal guisa che nel comune parlare nissuno si crede acquistar pregio di bel ragionatore che questa lingua non parli', osservava Claudio Tolomei in un suo dialogo sulla moderna lingua d'Italia). Il nostro volgare era diventato prima degli altri veicolo di contenuti colti, e raffinati, attinti dal patrimonio della cultura umanistica, e questo gli aveva assicurato diffusione e prestigio fuori d'Italia (Beccaria, 2011, pp.21-23).

Questa la storia della nostra "lingua", tanto più significativa nei giorni del nostro 150° Anniversario dell'Unità d'Italia: dietro c'è una precisa dimensione culturale, che continua a dare lustro al nostro "parlare"; sempre Beccaria conclude che

questa nostra lingua italiana, attraverso secoli di stratificazione, ha acquisito una notevole duttilità, e il suo effetto aggregante ha contribuito in passato, più di altri fattori, al riconoscimento di un'unità nazionale (un riconoscimento anche fuori del nostro paese, se penso al fatto socialmente unitario rappresentato dal melodramma: in tutti i teatri si cantava italiano prima ancora che esistesse l'Italia).

La configurazione dell'italiano come lingua europea, da stagioni storiche lontane, riporta – per un verso – al problema dell'italiano, oggi, in casa nostra, e – per un altro – alla scarsa considerazione che, nelle istituzioni europee, sembra avere, appunto, la nostra lingua. Noi avvertiamo una certa difficoltà a parlare compiutamente e correttamente, nel mondo delle nostre relazioni come pure nella quotidianità, la lingua che è nostra, perché dalla scuola non arriva, frequentemente, una vera ed autentica "educazione linguistica", con tanto di grammatica e di valorizzazione del vocabolo: sempre meno persone parlano con dignità e precisione, che significa poi chiarezza e ordine concettuale; d'altro canto, la società privilegia – sempre più – l'imme-

gi estas altrudata, sed nur pro sia beleco kaj ĉarmeco ĝi estas far de l'gentoj fremdaj ŝatata, lernata, honorata je tia nivelo, ke en la ordinara parolmaniero, sen ĝia kono, neniu povas esti konsiderata altvalora parolanto" rimarkis Claudio Tolomei en unu el siaj dialogoj pri la moderna lingvo de Italio). Nia parolata lingvo fariĝis antaŭ ĉiuj aliaj lingvoj esprimilo de kulturaj kaj rafinitaj enhavoj, kiuj fontis el la riĉaĵoj de la humanisma kulturo, kaj tio garantiis ĝian disvastiĝon kaj prestiĝon for de Italio (Beccaria, 2011, pp.21-23).

Tia estas la historio de nia "lingvo", kaj ĝi estas pli signifoplena en la tagoj, en kiuj oni memorigas la 150an Datrevenon de Itala Unuiĝo: malantaŭ ĝi estas preciza kultura dimensio, kiu daŭre renomigas nian "parolon". En la sekvo, Beccaria konkludas,

ke nia itala lingvo, danke al plurjarcenta tavoloĝo, akiris rimarkindan flekseblecon, kaj ĝia kuniga efeto kontribuis en la pasinteco, pli ol aliaj faktoroj, al rekono de ia nacia unueco. Rekono, kiu ekzistis ankaŭ eksterlande, se oni konsideras, kian socian unuecigan rolon ludis la melodramo: en ĉiuj teatroj oni kantis itallingve antaŭ ol ekzistis Italio).

La karakteriza rolo de la itala lingvo kiel eŭropa lingvo, ekde la plej fora historio, rekondukas nin, unuflanke, al la problemo de la itala lingvo en nia lando kaj, aliflanke, al la malalta takso, kiun nia lingvo havas en la eŭropaj institucioj. Ni perceptas ian malfacilecon en la korekta kaj preciza parola utiligo de nia lingvo, ĉu en niaj instituciaj rilatoj, ĉu en la ĉiutaga vivo. Tio okazas tial, ke la lernejo ne ofte donas vere aŭtentikan "prilingvan instruadon", inkluzive de gramatiko kaj valorigo de la vorto: malpli kaj malpli da homoj parolas digne kaj precize - kaj digne kaj precize signifas finfine klarecon kaj precizan ordigon de la pensoj; aliflanke, la socio pli kaj pli privilegias senperan kaj konkretan esprimokapablecon, kiu estas malpkrosima de tiu kom-

diatezza espressiva e la concretezza, lontano da quel parlare completo che si fa armonia d'insieme.

Si ricordava, poc'anzi, la limitata considerazione, in Europa, dell'italiano: proprio a Bruxelles, nel 2005, il Presidente dell'Unione Europea, José Manuel Barroso, decise di escludere l'italiano dalle conferenze stampa settimanali dei commissari, fatta eccezione per quella del mercoledì, giorno in cui è prevista la traduzione delle principali lingue dell'Unione. Soltanto l'intervento, culturalmente motivato, della *Società Dante Alighieri* permise il ritorno alla condizione precedente, per la lettura dei "comunicati", riammettendo l'italiano, pur nella indifferenza della nostra classe politica, preoccupata di altre cose, in quel momento... (e il Sodalizio di Palazzo Firenze, in Roma, con la sua luminosa storia che parte dal luglio 1889, per volontà di un gruppo di 159 intellettuali ispirati da Giosuè Carducci, è accompagnato – sempre – dalla specificazione "Il mondo in Italiano" e con i suoi 400 Comitati all'estero e un centinaio in Italia ha lo scopo di «tutelare e diffondere la lingua e cultura italiane nel mondo»...).

Nello stesso tempo, la presenza della nostra lingua, nel contesto europeo, non può avere altro scopo che quello di qualificare il mondo che ci appartiene, con la ricchezza dei suoi preziosi punti di riferimento, che sono poi gli Autori che – con la nostra lingua – hanno rappresentato, e rappresentano, una storia luminosa dell'umano, nella sua infinita realtà: Dante e il suo perenne umanesimo, Petrarca e l'amore senza confini, Boccaccio e la prosa della cronaca, Machiavelli e il linguaggio della politica, Galilei e la scienza elevata a colloquio dell'uomo, Goldoni e il mondo degli umili, Parini e la satira della quotidiana ipocrisia, Alfieri e la lotta tra l'eroe e il tiranno, Foscolo e la celebrazione delle virtù civiche, Manzoni interprete delle violenze della Storia, Leopardi e la poesia dell'infinito, Carducci artefice di un mondo libero e

pleta parolkapableco, kiu fariĝas harmonio de ĉiuj partoj.

Mi menciis antaŭ nelonge la limigitan priksideron, kiun ĝuas la itala lingvo en Eŭropo: precize en Bruselo, en 2005, la Prezidento de Eŭropa Unio, José Manuel Barroso, decidis la ĉeson de la utiligo de la itala lingvo en la semajnaj konferencoj de la komisaroj, escepte merkrede, tio estas en la tago, en kiu oni antaŭvidas la tradukadon el la plej gravaj lingvoj de la Unuiĝo. Nur la interveno, kulture pravigita, de *Societo Dante Alighieri*, permesis la revenon al la antaŭa situacio, allasante denove la italan lingvon por la legado de komunikadoj. Tio okazis spite al la indiferteco de nia politikistaro, kiu tiam zorgis pri tute aliaj aferoj (la Societon de Palazzo Florenco, en Romo, kies hela historio komenciĝis en julio 1889, danke al grupo de 159 intelektuloj inspiritaj fare de Giosuè Carducci, ĉiam akompanis la klarigo "La mondo en la itala lingvo"; tiu societo, pere de siaj 400 komitatoj eksterlande kaj cento da ili en Italio celas al «protektado kaj disvastigo de la italaj lingvo kaj kulturo tra la mondo»...).

Samtempe, la ĉeesto de nia lingvo en eŭropa medio, havas kiel nuran celon la kvalifikon de nia aparta mondo, kiu estas riĉa je siaj rilatpunktoj, la Aŭtoroj kiuj, kune kun nia lingvo, reprezentis, kaj daŭre reprezentas, helan historion de la homa dimensio en ties senfina realeco: Dante kaj lia porĉiama humanismo, Petrarca kaj la amo sen limoj, Boccaccio kaj lia prikroneka prozo, Machiavelli kaj la lingvaĵo de politiko, Galilei kaj la scienco en dialogo kun la homa estaĵo, Goldoni kaj la medio de la humiluloj, Parini kaj la prisatiro de ĉiutaga hipokriteco, Alfieri kaj la lukto inter heroo kaj tirano, Foscolo kaj la celebrado de civitanaj virtoj, Manzoni, interpretisto de la perfortoj de historio, Leopardi kaj la poezio pri infinito, Carducci kreinto de mondo libera kaj poezie altnivela, Pascoli, aŭtoro de bukolikaj kaj intimistaj poeziaĵoj,

poeticamente elevato, Pascoli voce di una poesia bucolica e intimistica, D'Annunzio tra naturalismo... mondo alcionico e sentimento notturno, Verga dalla parte degli sconfitti e dei vinti, e tutto il nostro Novecento che, con Quasimodo, Ungaretti e Montale, si ergerà a celebrazione dei valori più alti dello spirito umano.

Alessandro Masi, Segretario Generale della "Dante Alighieri", in un prezioso volume del 2006, *L'italiano delle Parole – Appunti per una politica linguistica* (Masi, 2006, pp.22-23), scriveva:

La cultura italiana è espressione fondamentale dell'identità politica e morale della giovane Europa che va formandosi. Dante, così come Cervantes, Goethe e Shakespeare, è un passaggio obbligato della storia, al quale nessun paese civile può permettersi il lusso di rinunciare. Con la 'Divina Commedia' o con il 'Decameron' l'Italia ha perfezionato, già oltre sette secoli fa, la fisiognomica dell'individuo occidentale ed è per questo che il potere intellettuale di una lingua di arte, di scienza, di filosofia, di economia come la nostra non può che essere ridefinito concretamente nel primo cerchio delle lingue d'Europa

si augurava l'illustre studioso che all'italiano fosse restituito il suo onore, come poi avvenne,

in quella sede dove per primi abbiamo posto le basi di un comune sentire europeo, a partire dall'unica moneta che riporta al mondo l'effigie del Sommo Poeta, e dove il 'sì' dovrebbe tornare a suonare (Masi, 2006, p.25).

Sempre in un articolo del dottor Masi, su *Il tempo* del 20 maggio 2005, veniva affermato:

l'italiano è una lingua scelta e, fatte le dovute distinzioni, sempre più studiata da chi è alla ricerca di un valore, di un'identità individuale da contrapporre alla massificazione globale.

D'Annunzio, kies verkoj ŝvebas inter naturalismo, alciona mondo kaj nokta sentemo, Verga, kiu staris flanke de la venkita homaro, kaj nia tuta Dudeka Jarcento, kiu, danke al Quasimodo, Ungaretti kaj Montale, celebris la plej altajn valorojn de la homa spirito.

Alessandro Masi, Ĝenerala Sekretario de Societo "Dante Alighieri", en altvalora verko eldonita en 2006, *L'italiano delle Parole – Appunti per una politica linguistica (La itala lingvo de la vortoj. Notoj por linvgva politiko)* (Masi, 2006, pp.22-23), skribis:

La itala kulturo estas fundamenta esprimilo de la politika kaj morala identeco de tiu juna Eŭropo, kiu formiĝas nun. Dante, tute same kiel Cervantes, Goethe kaj Shakespeare, estas deviga etapo de nia historio, pri kiu neniu civilizita lando rajtas rezigni. Pere de 'La Dia Komedio' aŭ de 'Dekamerono' Italio perfektigis, jam antaŭ sep jarcentoj, fiziognomikon de la okcidenta individuo, kaj tial la intelekta povo de nia lingvo de arto, scienco, filozofio, ekonomio, konkrete rajtigas ĝin eniri en la unuan grupon de la eŭropaj lingvoj

tiu famkonata itala klerulo postulis, ke al la itala lingvo oni redonu ĝian honoron – kio fakte poste okazis -, tie

kie, kiel unuaj, ni starigis la bazon de komuna eŭropeca pensmaniero, kaj tio jam ekde la komuna monunuo, kiu konigas denove al la mondo la portreton de la Plejalta Poeto, kaj kie la jesa vorteto 'sì' rajtus denove resoni (Masi, 2006, p.25).

En artikolo verkita fare de Doktoro Masi, kiu aperis en la revuo *Il tempo* la 20an de Majo 2005, la aŭtoro asertis, ke:

[...] la homoj, kiuj elektas la italan lingvon, kaj kiuj (proporcie) pli kaj pli lernas ĝin, serĉas valoron, individuan identecon, kiun ili kontraŭstarigu al globa senpersonigo. En ĉiuj

Nei quattro angoli della terra dove l'Eurisko ha svolto l'indagine risulta che, escluso l'inglese, l'interesse per l'italiano è ovunque in forte crescita, con punte di eccellenza che arrivano oltre il 66%.

(Il titolo dell'articolo era *L'italiano, culla dei valori più alti...*). Ancora il colto interprete del nostro magistero linguistico, in un intervento sui «Quaderni Speciali» di *Limes* (Rivista italiana di geopolitica, in questo caso in collaborazione con la "Dante", con un titolo provocatorio *Lingua è potere*), faceva emergere questo concetto:

La lunga dissertazione storica fatta fin qui ci permette di identificare la chiave principale del prestigio di cui gode la cultura italiana del passato nel mondo: al centro della spinta propulsiva dell'italiano è stata per lungo tempo la capacità di creare dei modelli culturali solidi, credibili e innovativi, in grado di affermarsi nelle altre culture per le proprie qualità intrinseche. Il viaggio di questi modelli e, con essi, dell'italiano, è stato reso possibile dalla fama internazionale dei grandi maestri italiani, ma anche dal viaggio silenzioso di tanti onesti professionisti (artigiani, insegnanti, musicisti, ballerini, commercianti, cuochi e via dicendo). Se oggi, di fatto, assistiamo alla crescita di domanda di italianità, molto lo si deve ancora all'onda lunga di quei movimenti storici ormai lontani... Per una lingua, credo, non c'è modo migliore di girare il mondo (Masi, 2011, pp.29-30).

Certo, all'Europa di oggi e di domani affidiamo una lingua ordinata e corretta, con quella proprietà dei termini che la qualificano nella sua autentica dignità; lo ha fatto, con il suo stile ironico, Beppe Severgnini, nel volume *L'italiano-Lezioni semiserie*, uscito da Rizzoli nel 2007, così annunciato:

Ho scritto queste pagine per denunciare le violenze contro la nostra lingua, ma non chiedo condanne. Lo scopo è la riabilitazione. Scrive-

mondopartoj, kie Eŭrisko faris specifan esploron, evidentiĝis ke, escepte de la interesiĝo pri la angla lingvo, la interesiĝo pri la itala lingvo kreskas kaj kreskas ĉie ajn konstante, kaj ĝi kelkloke atingas eĉ ŝato-pintojn je pli ol 66%.

(kaj la titolo estis *La itala lingvo, lulilo de pli altaj valoroj...*). Aldone, tiu klera interpretisto de nia lingva supereco, en kontribuaĵo por "Quaderni Speciali" (Pliprofundigaj kajeroj) de la revuo *Limes* (itala revuo pri geopolitiko, ĉiokaze en kunlaboro kun Societo "Dante Alighieri", kun provoka titolo "*Lingvo estas povo*"), evidentiĝis la sekvantan koncepton:

La longa prihistoria disertacio, kiun ni faris ĝis nun, permesas al ni la indentigon de la ĉefa kialo de la prestiĝo, kiun ĝuas la itala kulturo de la pasinteco en la mondo: la ĉefa motoro de la propulsa puŝo de la itala lingvo estis longatempe la kapablo krei solidajn kulturajn modelojn, kiuj estas kredindaj kaj novaĵalportaj, kapablaj establiĝi en aliaj kulturoj pro siaj intrinsekaj kvalitoj. La vojaĝon de tiuj modeloj kaj, kune kun ili, de la itala lingvo, ebligis ne nur la internacia famo de la grandaj italaj majstroj, sed ankaŭ la silenta vojaĝado de multaj honestaj profesiuloj (metiistoj, instruistoj, muzikistoj, dancistoj, komercistoj, kuiristoj ktp). Se hodiaŭ, praktike, oni rimarkas kreskon de la peto pri "italeco", tio dependas grandparte de la longa ondo de tiuj historiaj okazintaĵoj de la fora pasinteco... Mi opinias, ke por lingvo ne ekzistas pli bona maniero por trairi la mondon (Masi, 2011, pp.29-30).

Vere, al Eŭropo de hodiaŭ, kaj al tiu de la estonteco, ni konfidas lingvon, kiu estas bone ordigita kaj ĝusta, riĉa je tiu precizeco de la vortoj, kiuj kvalifikas ĝin en ĝia vera digneco; tion faris, en stilo ironia, kiu estas tipe lia, Beppe Severgnini, en la verko *La itala lingvo - Duonseriozaj Lecionoj*, eldonita en 2007 fare de Rizzoli, kiu estis tiel antaŭanoncita:

Mi skribis ĉi tiujn paĝojn por denonci la perfortajn agojn kontraŭ nia lingvo, sed mi ne postulas kondamnon. Mia celo estas rerajtigo de

re bene si può. L'importante è capire chi scrive male, e regolarsi di conseguenza (Severgnini, 2007, p.9).

Un esempio significativo è "Il Decalogo Diabolico" di pag. 15:

Usate dieci parole quando tre bastano – Usate parole lunghe invece di parole brevi, sigle incomprensibili e termini specialistici – Considerate la punteggiatura una forma di acne: se non c'è meglio – Fate sentire in inferiorità il lettore: bombardatelo di citazioni – Nauseatelo con metafore stantie – Costringetelo all'apnea: nascondete la reggente dietro una siepe di subordinate, e cambiate il soggetto per dispetto – Infilate due o più 'che' in una frase – Non scrivete 'Il discorso era noioso, e i relatori aspettavano l'intervallo' ma 'Lo speech era low-quality e il panel s'era messo in hold per il coffee-break' – Usate espressioni come 'in riferimento alla Sua del...; il latore della presente; in attesa di favorevole riscontro – Seguite queste regole e cadrete così in basso che, a quel punto, potete solo risalire. Come? Calma, ci arriviamo (Severgnini, 2007, p.15).

Il titolo dell'intervento del Segretario Generale della "Dante Alighieri" è fortemente indicativo della dimensione dei contenuti, *Il fascino discreto dell'italica favella*, mentre altri passi possono essere citati per conoscere da vicino la bellezza della nostra lingua:

L'italiano viaggia, ha sempre viaggiato, sulle ali di un prestigio che non ha mai avuto le caratteristiche delle altre lingue di 'koiné': mentre le parlate dei grandi imperi coloniali avevano come unico presupposto la subalternità dei popoli che le imparavano e la conseguente superiorità dei colonizzatori, la nostra lingua ha sempre goduto di uno status particolare, caratterizzato dalla curiosità, dal desiderio, dall'ammirazione di chi la studiava. Il linguista Francesco Bruni ha dato a questo status la bella definizione di 'lingua leggera': men-

la lingvo. Oni povas bone skribi. Kio gravas, estas la kapablo identigi tiun, kiu skribas malbone, kaj konduiti konsekvenca (Severgnini, 2007, p.9).

Signifoplena ekzemplo estas la "Diabla Dekalogo", je paĝo 15:

Utiligu dek vortojn, kiam sufiĉas nur tri - Utiligu longajn vortojn, anstataŭ mallongajn, nekompreneblajn siglojn kaj fakajn terminojn – Konsideru interpunkcion iaspeca akneo: pli bone se ĝi ne estas – Sentigu la leganton mal-supereca: superŝutu lin per citaĵoj – Naŭzu lin per rancaj metaforoj – Devigu lin naĝi apnee: kaŝu la regpropozicion malantaŭ heĝo konsistanta el suborditaj prepozicioj, kaj ŝanĝu la subjekton spitocele – Enirigu du (aŭ pli da) "ke" en propozicion – Ne skribu 'La parolado estis enuiga, kaj la parolantoj atendadis la paŭzon' sed 'La speech estis low-quality kaj la panel metis sin en hold por la coffee-break' – Utiligu skribmanierojn kiel 'rilate al Via letero datita...; la portanto de ĉi tiu letero; atendante favoran respondon – Sekvu tiujn regulojn kaj vi falos tiel malalten ke, ekde tiu loko, vi povos nur supreniri... Kiamaniere? Nu, estu trankvila, ni baldaŭ atingos tiun punkton (Severgnini, 2007, p.15).

La titolo de la parolado de la Ĝenerala Sekretario de Societo "Dante Alighieri" tre bone priskribas la enhavon, *La nesintruda allogo de la itala lingvo*, dum oni povas citi aliajn lokojn por konatiĝi pli proskime kun la beleco de nia lingvo:

La itala lingvo vojaĝis - kaj ĝi ĉiam vojaĝis - sur la flugiloj de prestiĝo, kiu neniam havis la samajn karakterizojn de la aliaj kojneaj lingvoj: la lingvoj de la grandaj koloniadaj imperioj havis kiel ununuran antaŭkondiĉon la subalternecon de la popoloj, kiuj lernis ilin, kaj la sekvan superecon de la koloniantoj. Nia lingvo ĉiam ĝuis apartan statuson, karakterizitan de la scivolemo, de la deziro, de la admiro de tiuj, kiuj lernis ĝin. Francesco Bruni, lingvisto, difinis ĉi tiun statuson pere de la esprimo 'malpeza lingvo': la grandaj eŭropaj potencoj konkeris la

tre le grandi potenze europee conquistavano il mondo e imponevano le loro parlate come strumento di colonizzazione, la cultura italiana si faceva strada per tutto il continente grazie allo straordinario prestigio delle sue arti, dei suoi saperi e delle persone che li testimoniavano. È talmente attuale, questa sconfinata passione per il 'bello della cultura italiana', che negli ultimi anni va affermandosi in maniera sempre più massiccia un fenomeno significativo, descritto di recente da Lucilla Pizzoli: quello degli 'pseudoitalianismi'. L'affermazione a livello planetario della qualità italiana in alcuni settori merceologici, come la gastronomia e la moda, e il prestigio legato ad alcune discipline artistiche del presente o del passato, come la musica, il cinema o il design, hanno prodotto negli ultimi decenni la diffusione di un gran numero di italianismi nelle altre lingue. Leonardo Rossi e la stessa Lucilla Pizzoli stanno studiando queste tendenze in un'opera, che vedrà la luce nel prossimo futuro, interamente dedicata agli italianismi nel mondo e diretta da Luca Serianni. Bene, i dati in loro possesso ci raccontano che troviamo parole italiane, più o meno adattate alle strutture fonetiche delle lingue ospiti, in tutte le principali lingue del pianeta, in alcuni casi con una frequenza decisamente lusinghiera: il termine 'tiramisù' è presente in 23 lingue, 'cappuccino' in 21, 'spaghetti' in 54 e 'pizza' in 50; la formula di saluto 'ciao' compare in 37 lingue; i termini felliniani 'paparazzo' e 'dolce vita' sono stati accolti, rispettivamente, in 23 e 16 lingue (Masi, 2011, p.28).

Affidiamo all'Europa una lingua, la nostra appunto, che ha trovato in Dante la sua forza più costruttiva, e la sua *Divina Commedia* è considerata l'espressione più alta del genio italiano. Positivamente, la rivista *Pagine della Dante*, interpella scrittori e intellettuali sulla continua presenza del Sommo Poeta:

Dopo sette secoli – scrive Marco Frisina, bibliista, compositore e Direttore dell'Ufficio Liturgico del Vicariato di Roma – Dante continua ad avere un'attualità sorprendente. Ciclicamente la sua opera viene di volta in volta dimenticata

mondon kaj altrudis siajn lingvojn kiel koloniadilojn, male la itala kulturo disvastiĝis sur la tuta kontinento danke al la eksterordinara prestiĝo de siaj artoj kaj scioj kaj de la personoj kiuj reprezentis ilin. Tiu senlima pasio por la 'beleco de la itala kulturo' estas tiel aktuala, ke en la lastaj jaroj pli kaj pli amase establiĝas signifoplena fenomeno, kiun antaŭ ne longe priskribis Lucilla Pizzoli: la fenomeno de 'pseŭdoitalismoj'. La sukcesa establiĝo, sur la tuta planedo, de itala kvalito en kelkaj varkomercaj sektoroj, kiel, ekzemple, gastronomio kaj modo kaj la prestiĝo kunligita kun kelkaj artaj fakoj - nuntempaj aŭ pasintaj - kiel muziko, kinarto aŭ dezajno, estigis en la lastaj jardekoj la disvastiĝon de multaj italismoj en la aliaj lingvoj. Leonardo Rossi (kaj Lucilla Pizzoli mem) estas pristudentaj ĉi tiujn tendencojn en verko, kiu baldaŭ aperos, tute dediĉita al la italismoj en la mondo, sub la direkto de Luca Serianni. Nu, la elementoj, kiujn ili havas, informas nin pri la ekzistado de italaj vortoj, pli aŭ malpli adaptitaj al la fonetikaj strukturoj de la lingvoj, kiuj tiujn vortoj gastigas, en ĉiuj ĉefaj lingvoj de la planedo, kelkfoje kun ofteco vere kontentiga: la vorto 'tiramisù' troviĝas en 23 lingvoj, 'cappuccino' en 21, 'spaghetti' en 54 kaj 'pizza' in 50; la salutesprimo 'ciao' aperas en 37 lingue; la Fellini-eskaj terminoj 'paparazzo' kaj 'dolce vita' estis akceptitaj, respektive, de 23 kaj 16 lingvoj (Masi, 2011, p.28).

Ni konfidas al Eŭropo lingvon (la nian), kiu trovis en Dante sian plej konstruan forton; lian *Dia Komedio*-n oni konsideras la plej alta esprimo de itala genieco. La revuo *Pagine della Dante / Paĝoj de Societo Dante Alighieri*) pridemandas verkistojn kaj intelektulojn pri la daŭra prezenco de la Plejalta Poeto, kun pozitivaj respondoj:

Post sep jarcentoj – skribas Marco Frisina, bibliista spertulo, muzikverkisto kaj estro de Liturgia Oficejo de Roma Vikariejo – Dante daŭre havas mirigan aktualecon. Lia verko estas foje forgesata, foje revalorigata, miskomprenata kaj

e poi rivalutata, fraintesa e poi finalmente ritrovata e nuovamente gustata nella sua straordinaria valenza poetica, filosofica, teologica o semplicemente umana. Quest'ultimo punto credo sia oggi ciò che rinnova la forza e l'attualità di Dante. La sua avventura biografica si salda con la sua opera poetica, anzi sembra quasi che le due cose convivano in un'unità sorprendente... La parabola di un uomo che dalla disperazione sale alla gioia perché ritrova il senso della sua esistenza e riscopre il vero significato dell'amore credo sia la chiave della sua modernità. Non si tratta di sentimenti privati o di visioni soggettive, quello che Dante ci racconta è l'esperienza dell'uomo in quanto tale, che in ogni epoca e luogo può ritrovarsi nel suo viaggio in cui la selva oscura dell'angoscia esistenziale di ciascuno può trasformarsi nell'inizio di una rinascita straordinaria che ci conduce fino al Paradiso, fino alla conquista piena dell'Amore (Frisina, 2011).

Ancora Masi, con il suo parlare eloquente e dignitoso, aggiunge:

Tutti i grandi letterati, prima o poi, finiscono per incontrarsi con il grande poeta fiorentino. Meno noto, però, è il riverbero nell'immaginario collettivo mondiale dei temi e degli ambienti della 'Commedia' e particolarmente dell'Inferno', raccontati in parte nel bel libro di Ismail Kadaré 'Dante l'inevitabile'. Non parliamo solo di grandi manifestazioni culturali, ma spesso di segni dell'accoglienza popolare di temi danteschi. Kadaré racconta, ad esempio, dell'incredibile affermazione del nome Beatrice e delle sue varianti nell'onomastica albanese. Questo piccolo esempio ci dice quanto la 'Commedia' sia ormai uscita dalle aule e dalle biblioteche per assumere i caratteri dell'icona moderna. Ancora oggi si susseguono nel mondo pubbliche letture, traduzioni, opere ispirate al poema dantesco, in una corsa che travalica i generi e i contesti: come in passato si cimentavano con le ambientazioni infernali pittori e scultori, oggi tocca al fumetto... ai videogiochi... al cinema, alla narrativa (penso ad esempio al romanzo 'Il circolo Dante' di Matthew Pearl).

fine ritrovata kaj denove priĝuata pro siaj eksterordinaraj poezia, filozofia, teologia aŭ simple homeca aspektoj. La lasta aspekto, laŭ mi, estas hodiaŭ tio, kio renovigas la forton kaj la aktualecon de Dante. Lia biografio aventuro kunfluas en lian poezian verkaron. Laŭŝajne ambaŭ aspektoj (biografio kaj verkaro) preskaŭ kunvivas en surpriziga kuneco... La ŝlosilo de lia moderneco troviĝas en la vivparabolo de homo kiu, de sia senespero leviĝas ĝis la ĝojo tial, ke li retrovis la sencon de sia ekzisto, kaj malkovras la veran signifon de la amo.. Ne temas pri privataj sentoj aŭ subjektivaj vidaĵoj: tio, kion Dante rakontas al ni estas la sperto de la homo mem, kiu ĉiuepoke kaj ĉiuloke povas fari tiun saman vojaĝon, kie la 'arbareg' obskura' de la ekzista angoro de ĉiu homo povas transformi sin en eksterordinaran renaskiĝon, kiu kondukas nin ĝis la Paradizo, ĝis la kompleta konkero de la Amo (Frisina, 2011).

Masi, en sia elokventa kaj dignoplena skribmanero, aldonas:

[...] fine ĉiuj gravaj literaturistoj, frue aŭ malfrue, renkontiĝas kun la famkonata florenca poeto. Malpli konata estas verdire la reflektos sur la komuna imagaro de la tuta mondo de temoj kaj medioj el la 'Komedio', ĉefe el la 'Infero', pri kiuj parte rakontas Ismail Kadaré en sia bela verko 'Dante, la neevitebla'. Oni ne volas referenci al grandaj kulturaj eventoj, sed pli ofte al pruvoj de la popola akcepto de danteskaj temoj. Kadaré rakontas, ekzemple, pri la nekredebla disvastiĝo de la nomo Beatrice kaj ĝiaj variaĵoj en la albana onomastiko. Tiu malgranda ekzemplo klarigas, kiel multe la 'Komedio' eliris el la lernoĉambroj kaj el la bibliotekoj por alpreni la aspekton de moderna ikono. Ankoraŭ hodiaŭ tra la mondo sekvas unu la alian publikaj legadoj, tradukaĵoj, verkoj inspiritaj de la poemo de Dante, en rapida sinsekvo, kiu transiras la limojn de ĝenroj kaj kuntekstoj: en la pasinteco pentristoj kaj skulptistoj sin elprovis pri inferaj medioj kaj rekonstruoj, hodiaŭ, sammaniere, tiun rolon alprenis bildstrioj, videoludoj, filmoj, rakonta ĝenro (mi pensas ekzemple pri la romano 'La Dante-klubo' fare de Matthew Pearl).

Davvero,

nella sua dirompenza, il fenomeno dantesco ci dice che riproporre il passato non vuol dire necessariamente metterlo dentro un museo. Spesso – conclude il dott. Masi – vuol dire cogliere nelle manifestazioni artistiche e culturali i legami con la nostra stessa vita, renderli nostri e farli viaggiare. Mi piacerebbe che questo fosse il motivo principale per cui l'italiano viene studiato (e insegnato): perché i concetti e i valori che la nostra lingua porta con sé vengono continuamente rimessi in circolo, rielaborati e condivisi (Letta, 2011).

Il 21 febbraio di quest'anno, si è tenuto al Palazzo del Quirinale – per volontà precisa del nostro Presidente della Repubblica, tanto sensibile e attento ai problemi culturali – un incontro su “La lingua italiana fattore portante dell'unità nazionale”, con la collaborazione dell'Accademia della Crusca, dell'Accademia dei Lincei, dell'Istituto dell'Enciclopedia Italiana e della Società Dante Alighieri. L'incontro ha visto la presenza di autorevoli personalità, con preziosi contributi – del rappresentante del Governo, di rappresentanti di istituzioni culturali e del mondo accademico, del Capo dello Stato – attorno al tema della lingua nazionale, con letture di brani letterari, arricchito pure da una filmato su la lingua italiana e la tv (degnata di menzione, infine, la concomitante inaugurazione della mostra “Viaggio tra i capolavori della letteratura italiana – Francesco De Sanctis e l'Unità d'Italia”: esposizione di numerosi manoscritti originali di autori fra i maggiori della letteratura italiana). È stata un'ulteriore occasione culturale per presentare all'Europa e al mondo quanto vale la nostra lingua, nella sua specifica dimensione culturale; il Sottosegretario di Stato alla Presidenza del Consiglio dei Ministri Gianni Letta ha concluso il suo intervento con queste parole, degne di considerazione, di Francesco De Sanctis:

Vi sono alcuni che domandano tra curiosi e in-

Vere,

la danteska fenomeno, kaŭze de sia disŝirkapablo, montras, ke la repropono de la pasinteco ne necese signifas, ke oni devas meti ĝin en muzeon. Ofte – konkludas doktoro Masi – tio signifas percepti en la artaj kaj kulturaj produktaĵoj kaj eventoj la ligilojn kun nia vivo mem, alproprigi ilin al si kaj vojaĝigi ilin. Mi vere dezirus, ke la ĉefa kialo, pro kiu la itala lingvo estas lernata (kaj instruata) estus tiucele, ke la konceptoj kaj la valoroj, propraĵo de nia lingvo, estu daŭre cirkuligita, re prilaboritaj kaj kunpartigitaj (Letta, 2011).

Ĉijare, la 21an de februaro okazis ĉe Palazzo de la Kvirinalo - pro preciza volo de nia Prezidento de la Respubliko, homotiel sentokapabla kaj atentema pri kulturaj problemoj – renkontiĝo pri “La itala lingvo kiel subtena faktoro de nacia unueco”, kun la kunlaboro de “Accademia della Crusca, “Accademia dei Lincei”, “Istituto dell' Enciclopedia Italiana” kaj de “Societo Dante Alighieri”. Ĉeestis la renkontiĝon altnivelaj gravuloj, kaj altvaloraj estis la kontribuadoj – de la reprezentanto de la registaro, de reprezentantoj de kulturaj institucioj kaj de la akademia mondo, de la Ŝtatestro – pri la temo de nacia lingvo. Okazis legadoj de literaturaj pecoj, pliriĉigitaj ankaŭ de filmo pri la itala lingvo kaj Televido. Ankaŭ menciinda estas la samtempa inaŭguro de ekspozicio : “Vojaĝo tra la ĉefverkoj de itala literaturo - Francesco De Sanctis kaj la Unuiĝo de Italio”: temis pri ekspozicio pri pluraj originalaj manuskriptoj, kies aŭtoroj estis kelkaj elstaraj verkistoj de itala literaturo). Temis pri aldona kultura okazintaĵo por prezenti al Eŭropo kaj al la mondo la altan - specife kulturan - valoron de nia lingvo; la vicministro, prezidanto de la Ministra Konsilantaro, Gianni Letta, finis sian parolon pere de la sekvantaj vortoj, primeditindaj, verkitaj fare de Francesco De Sanctis:

Estas homoj, kiuj pridemandas, scivolemaj kaj

creduli, avvezzi come sono a non credere se non a quello che si tocca e si pesa, a che serve la poesia? A che serve la letteratura? E vi sono altri che rispondono: la poesia serve ad ammaestrare dilettaando, 'utile dolci', ad insegnare il vero condito in molli versi. La poesia no, non è condimento ma sostanza, e vale assai più che non tutte le morali e gli ammaestramenti del mondo. Ella aiuta in noi il senso dell'ideale che ciascuno ha da natura svolgendo il nostro sguardo dalla ignobile realtà nel cui fango imputridisce tanta parte del genere umano e cogliendo in essa un esemplare sempre più puro di bontà e di perfezione. La poesia – conclude Francesco De Sanctis – è tanto più efficace di ogni cognizione morale in quanto ella si indirizza al cuore e alla fantasia, ed è non istruzione, ma educazione, pensiero vivo che scaldato dal sentimento diviene azione (Masi, 2011, pp.29-30).

Il Prof. Tullio De Mauro, docente emerito di Linguistica generale della "Sapienza" di Roma, in una analisi che interessava – da vicino – il mondo della scuola ("Le potenzialità d'uso della lingua nazionale erano state e restavano consegnate alle sorti della scuola..."), sottolineava questa idea centrale:

Una rivoluzione di portata storica volge al compimento. Nei tre millenni di storia nota delle popolazioni che hanno abitato questo Paese che chiamiamo e chiamano Italia da duemila anni mai vi era stato un pari grado di convergenza verso una stessa lingua. Quello che Foscolo, Cattaneo, Manzoni avevano sognato, che l'italiano un giorno diventasse davvero la lingua comune degli italiani, è oggi una realtà nell'Italia della Repubblica democratica. Di qui, da questo patrimonio acquisito e dal suo rafforzamento, potremo e dovremo partire (De Mauro, 2011).

Il Presidente Giorgio Napolitano, chiudendo questi interventi di alto livello culturale, si soffermava sul seguente concetto basilare:

Bene, in questo spirito possiamo e dobbiamo

nekredemaj samtempe, al kio utilas poezio? Kaj estas aliaj, kiuj respondas: poezio utilas por instrui plezurige, 'utile dolci', por instrui la veron per spicaj versoj. Vere ne, poezio ne estas spicaĵo, sed substanco, kaj ĝi valoras ege pli multe ol ĉiuj moralajoj aŭ instruoj de la mondo. Ĝi evoluigas en ni mem la priidealan senton, kiun ĉiu el ni ricevas el la naturo, fortunante nian rigardon de la malnobla realeco, en kies koto putras tiel granda parto de la homaro, kaj helpante nin percepti en ĝi pli kaj pli puran ekzemplon de boneco kaj perfekteco. Poezio – konkludas Francesco De Sanctis – estas ege pli efika ol ĉiu ajn morala kono tial, ke ĝi adresiĝas al la koro kaj al la fantazio, ĝi ne estas instruoj, sed edukoj, vivanta penso kiu, varmigitaj pere de sentoj, fariĝas ago (Masi, 2011, pp.29-30).

Profesoro Tullio De Mauro, emerita docente pri Ĝenerala Lingvistiko ĉe "Universitato La Sapienza" en Romo, en analizo, kiu rilatis – elproksime – la lernejan mondon ("Oni konfidis - kaj daŭre konfidas - la uzo-potencialon de la nacia lingvo al la lernejoj..."), substrekiis la sekvantan ĉefan ideon:

Revolucio historie grava nun plenumiĝas. En la trimiljara historio de la popoloj, kiuj loĝis en ĉi tiu lando, kiun ni nomas - kaj kiun oni nomas - Italio, en la daŭro de du mil jaroj neniam ekestis tiagrada konverĝo al sama lingvo kiel nun. Hodiaŭ, en demokrata respublika Italio, realiĝis tio, pri kio Foscolo, Cattaneo kaj Manzoni revis, tio estas ke la itala lingvo vere fariĝas la komuna lingvo de italoj. Ekde tie, ekde tiu jam akirita posedaĵo, kaj ekde ĝia plifortigo, ni povos kaj devos ekiri (De Mauro, 2011).

Prezidento Giorgio Napolitano, finante per sia kontribuaĵo tiujn kulture altvaloraĵajn paroladojn, atentigis pri la sekvanta baza koncepto:

Nu, en ĉi tiu spirito ni povas kaj devas – ankaŭ

mostrarci – anche presentando al mondo quel che abbiamo costruito in 150 anni e quel che siamo – seriamente consapevoli del nostro ricchissimo, unico patrimonio nazionale di lingua e di cultura e della sua vitalità, riconoscibile nel mondo; e seriamente consapevoli del duro sforzo complessivo da affrontare per rinnovare – contro ogni rischio di deriva – il ruolo che l'Italia è chiamata a svolgere in una fase critica, e insieme ricca di promesse, di evoluzione della civiltà europea e mondiale (Napolitano, 2011).

Aveva ragione il poeta Mario Luzi, con un riferimento preciso all'italiano, di proporre una riflessione di questa natura, nel noto "Discorso all'Accademia della Crusca" (testo letto da Pamela Villoresi, durante l'incontro di cui si diceva poc'anzi):

La lingua è un universo in cui entriamo alla nascita, ci inoltriamo nella puerizia, e ci aggiriamo poi durante tutta la vita. La riceviamo e la produciamo, la conserviamo e la trasformiamo più o meno consapevolmente. Ci accomuna come specie, talora è una lingua condivisa, talora un dialetto circoscritto, più molto altro ancora che significa, esprime, comunica; ma fra tutti i codici semiologici la lingua, la 'parola' è il vertice. La lingua è dentro di te, tu sei tra le sue braccia... La forza impositiva di una lingua è incalcolabile, come lo è, si dice, anteriore alla nazione italiana; lo è, ma solo apparentemente, perché proprio nel farsi della sua lingua nasceva la nazione italiana come sogno, miraggio, aspirazione, desiderio. Questi sono i veri stimoli e moventi dell'anima italiana: occorrono tutti quanti perché la nazione viva in noi italiani. Ora, in questo tempo terribile e angosciante, la parola è stata troppo adulterata, la menzogna ha troppo corrotto... la poesia, senza vere medicine miracolose per risarcire le ferite, richiama l'uomo di fronte a se stesso. Gli fa sentire ciò che gli viene tolto. Scuote la coscienza, risveglia qualcosa di oscuro, denuncia i desideri e gli impulsi che sono stati soffocati. Che cosa si addice di più alla parola se non la temperatura del fuoco? La poesia interviene a scongiurare l'afasia, si oppone a questi tempi

presentante al la mondo tion, kion ni konstruis en la daŭro de 150 jaroj kaj tion, kio ni estas – montri nian konscion pri nia tre riĉaj kaj unikaj lingva kaj kultura posedaĵoj, kaj pri ilia vivkapablo, rekoneblaj tra la mondo; ni devas serioze konsciiĝi pri la entuta malfacila peno, kiun ni devas alfronti por renovigi - kontraŭ ĉiu deflankiĝrisko - la rolon, kiun Italio devas ludi en malfacila, sed samtempe promesriĉa etapo en la evoluo de eŭropa kaj tutmonda civilizo (Napolitano, 2011).

Pravis poeto Mario Luzi, kiam, rilate la italan lingvon, li proponis sekvantan priksideron en famkonata "Parolado ĉe Accademia della Crusca (Itala Lingva Akademio)" (tiun tekston legis Pamela Villoresi dum la renkontiĝo pri kiu oni skribis antaŭe):

Lingvo estas universo, en kiun oni eniras je la naskiĝo, kiun oni enpenetras en infanaĝo, kaj kie oni poste ĉirkaŭvagadas dum nia tuta vivo. Oni ĝin ricevas kaj ĝin produktas, oni konservas ĝin kaj oni transformas ĝin pli aŭ malpli konscie. Ĝi kunigas la homojn kiel specion, kelkfoje ĝi estas lingvo, kiun oni kunpartigas, kelkfoje dialekto loka limigita kaj aldone ĝi estas ege pli multe: tio, kio signifas, esprimas, komunikas; sed el inter ĉiuj semiologiaj kodoj, lingvo, 'vorto', estas la verto. Lingvo estas ene de vi, vi estas inter ĝiaj brakoj... La altruda forto de lingvo estas nekalkulebla, tial ke ĝi estas, oni diras, antaŭa al la itala nacio; ĝi estas tia, kvankam nur laŭŝajne, ĉar ĝuste je la formiĝo de tiu lingvo naskiĝis la itala nacio kiel revo, miraĝo, aspiro, deziro. Tiuj estas la veraj stimuloj kaj movimpulsoj de itala animo: ili ĉiuj estas bezonataj, por ke la nacio vivu en la itala gento. Nun, en ĉi tiu timiga kaj angoriga periodo, la vorto estis tro ofte adulterita, la mensogo tro multe koruptis... poezio, sen veraj miraklaj kuraciloj por sanigi la vundojn, devigas la homon alfronti sin mem. Ĝi komprenigas al li tion, kion oni deprenas de li. Ĝi skuas la konsciencon, revekas ion obskuran, evidentigas la dezirojn kaj la impulsojn, kiujn oni sufokis. Kio plej konvenas al la vorto estas la fajrot temperaturo. Poezio intervenas por

urlati (Luzi, 2011).

La nostra lingua si apre all'Europa con tutta questa sua storia culturale, che ormai rimane come un patrimonio da conservare a lungo e da affidare alle generazioni che verranno.

forturni afazion, por kontraŭstari ĉi lastajn krietajn tempojn (Luzi, 2011).

Nia lingvo malfermas sin al Eŭropo kune kun sia riĉa kultura historio, kiu konsistigas firman heredaĵon, kiun oni devos konservi longatempe kaj transdoni al la estontaj generacioj.

A proposito dell'autore

Contatto

Angelo Rescaglio
Email: a.rescaglio@hotmail.it.

Copyright

© © © © 2012 Angelo Rescaglio. Pubblicato in Italia. Alcuni diritti riservati.

Citaĵoj

- Beccaria, G. L. (2011). *Mia lingua italiana*. Torino: Einaudi. 97, 98, 99
- De Mauro, T. (2011). L'Italia linguistica dall'Unità all'Età della Repubblica. "La lingua italiana – Fattore importante dell'identità nazionale" - Palazzo del Quirinale, 21 Febbraio 2011, 19. Ed. Società Dante Alighieri. 107
- Frisina, M. (2011, Aprile-Giugno). Scrittori e intellettuali raccontano: così il Sommo Poeta ha segnato la nostra formazione. *Pagine della Dante*. Ed. Società Dante Alighieri. 105
- Letta, G. (2011). Ripensando alla lezione di Francesco de Sanctis. "La lingua italiana – Fattore importante dell'identità nazionale" - Palazzo del Quirinale, 21 Febbraio 2011, 9. Ed. Società Dante Alighieri. 106
- Luzi, M. (2011). "Leggere e scrivere", "Per il battesimo dei nostri frammenti", "Vola alta, parola". "La lingua italiana – Fattore importante dell'identità nazionale" - Palazzo del Quirinale, 21 Febbraio 2011, 78–79. Ed. Società Dante Alighieri. 109
- Masi, A. (2006). *L'italiano delle Parole – Appunti per una politica linguistica*. Albano (Roma): Anemone Purpurea Editrice. 101
- Masi, A. (2011). Il fascino discreto dell'antica favella. *Limes. Rivista italiana di Geopolitica* 2(3), 29/30. "Lingua è potere" in collaborazione con "Dante Alighieri" - Quaderni Speciali di Limes. 102, 104, 107
- Napolitano, G. (2011). La crescita nei secoli dell'idea dell'Italia. "La lingua italiana – Fattore importante dell'identità nazionale" - Palazzo del Quirinale, 21 Febbraio 2011, 60. Ed. Società Dante Alighieri. 108
- Severgnini, B. (2007). *L'italiano. Lezioni semiserie*. Torino: Rizzoli. 103